

Uit de flora van Limburg

AFLEVERING 49

J. Cortenraad & T. Mulder, p/a Wandelstraat 13, B-3631 Maasmechelen

Deze aflevering bevat waarnemingen van min of meer bijzondere planten in Limburg uit de jaren 2010 tot en met 2012. Bij de naamgeving van de soorten is de nomenclatuur van de laatste Heukels' Flora van Nederland (VAN DER MEIJDEN, 2005) gevolgd. De volgorde waarin de planten staan volgt die van de families in deze flora. De vondsten van P. Eenshuistra, G. Peeters en J. Slurink zijn, tenzij expliciet anders vermeld, verricht tijdens werkzaamheden voor de provinciale vegetatiekartering (afgekort: PRV).

Zwartsteel (*Asplenium adianthum-nigrum*)

In een spleet tussen gestapelde stenen op de dijk langs de Maas bij Roermond werd één exemplaar van de Zwartsteel [figuur 1] aangetroffen (196,0 - 355,7; zomer 2011, J. Slurink, PRV).

Dat het al enige decennia beter gaat met de Zwartsteel in Nederland is een bekend gegeven; vooral in de grote steden in West-Nederland is de plant de laatste jaren vrij vaak aangetroffen. Volgens waarneming.nl (geraadpleegd op 31 maart 2013) is de varen sinds 1980 in Nederland in 79 km-hokken gevonden met in totaal circa 700 exemplaren. Daarvan liggen zes hokken in Zuid-Limburg en is er één waarneming in Noord-Limburg in de buurt van de Maas bij Well. Een tweede groeiplaats in Noord- en Midden-Limburg werd in 1998 ontdekt bij Broekhuizervorst (CORTENRAAD & MULDER, 1999).

In de Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora (FLORON, 2011) wordt dit beeld bevestigd. Daarin is tevens te zien dat de concentratie van Zwartsteelvindplaatsen die er vóór 1950 was in Zuid-Limburg - in holle wegen en oude bossen - sterk verminderd is. Net als elders in Nederland komt de Zwartsteel in Zuid-Limburg vrijwel alleen nog op oude muren voor. In 1985 werd de soort voor het eerst na een absentie van enkele decennia weer teruggevonden in Limburg; op de muur van een boerderij in Eckelrade (CORTENRAAD, 1986). In 2006 vond K. Brussée een exemplaar in een holle weg nabij de groeve het Rooth (CORTENRAAD & MULDER, 2008). De nieuwe vindplaats in Roermond, niet op een muur maar op een stenig talud aan de Maas, is daarom opmerkelijk.

Galigaan (*Cladium mariscus*)

In een soortenrijk elzenbroekbos in het Keversbroek werden enkele pollen van deze soort aangetroffen samen met veel Koningsvaren (*Osmunda regalis*), Wateraardbei (*Comarum palustre*) en diverse zeggensoorten (*Carex spec.*) (186,3 - 367,8; 2010, J. Slurink, PRV).

Dit is een interessante waarneming, aangezien Galigaan geen soort

is die zich makkelijk naar geheel nieuwe plekken verspreidt; kiemplanten worden zelden gevonden. In Limburg is de soort al heel lang (van vóór 1950) bekend van een gebied op de grens met Noord-Brabant en tegen de Belgische grens aan (nabij de zinkverwerkende industrie aldaar). Een andere oude vindplaats is de kwelzone onderaan de St.Jansberg nabij Mook. Daarnaast is er al uit de periode 1950-1980 een reeks vindplaatsen langs de Noordervaart ten noordwesten van Nederweert bekend, zie onder meer de Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora (FLORON, 2011). In het uurhok waarin het Keversbroek ligt is Galigaan wel vóór 1950 aangetroffen.

Fijn hoornblad (*Ceratophyllum submersum*)

Nabij de oever van een Maasplas bij Pol werden enkele exemplaren van deze soort aangetroffen (190,4 - 353,2, 2011, J. Slurink, PRV).

Dit is een bijzondere vondst, omdat Fijn hoornblad vrijwel alleen in gebieden langs de kust van Noord-Holland, Friesland en Groningen, op vier van de vijf Waddeneilanden en verder in het Deltagebied voorkomt. Daarnaast was er vrij lang een groeiplaats in het Maasdal ten zuiden van Maastricht bekend (FLORON, 2011) en is de soort in 2011 ook gevonden in de Molenplas bij de Clausentrale (zie waarneming.nl).

Waterlepelkje (*Ludwigia palustris*)

In een soortenrijke poel in een nat grasland in het Keversbroek, net ten zuiden van Leveroy, werd een populatie van ongeveer 30 exemplaren van deze soort gevonden. Het gaat om een nieuwe vestiging (185,7 - 360,5, 2010, J. Slurink, PRV).

Van het Waterlepelkje zijn er uit de periode na 1975 diverse vondsten bekend uit het gebied nabij de oorsprong van de Groote Molenbeek ten zuidoosten van de Mariapeel, (WESTHOFF *et al.*, 1991; FLORON, 2011), en de floraverspreidingskaarten op de website van de provincie Limburg (www.limburg.nl). Daarnaast is de soort tijdens de provinciale vegetatiekartering ook op twee plaatsen nabij de Tungelroysche beek aangetroffen. De nieuwe waarneming in het Keversbroek sluit aan op die laatstgenoemde vindplaatsen.

FIGUUR 1

Zwartsteel (*Asplenium adianthum-nigrum*) (foto: J.C.M. Geraedts).

Hongaarse wikke (*Vicia pannonica*)

Nabij Ouddorp in de gemeente Beesel (199,810-364.405, 31 mei 2010, G. Peeters, PRV) werden ruim 50 bloeiende planten van Hongaarse wikke [figuur 2] gevonden op een dijkje in een grazige vegetatie met onder andere Glanshaver (*Arrhenaterum elatius*) en Ringelwikke (*Vicia hirsuta*).

Deze wikke werd in 1998 niet ver van de nieuwe groeiplaats nabij

FIGUUR 2

Hongaarse wikke (*Vicia pannonica*) (foto: G. Peeters).

Ouddorp aangetroffen op een toentertijd braakliggend terrein, samen met onder andere veel Bonte wikke (*Vicia villosa*) (CORTENRAAD & MULDER, 1999). De soort lijkt in de gemeente Beesel derhalve ingeburgerd. Het is een in Duitsland ingeburgerde neofyt (Floraweb.de); ze komt op diverse plaatsen voor in het aan Limburg grenzende Noordrijn-Westfalen. De dichtstbijzijnde plek ligt circa 30 km van Roermond. In Duitsland zijn twee ondersoorten van de Hongaarse wikke gevonden; *Vicia pannonica pannonica* is de meest voorkomende.

Onderaardse klaver (*Trifolium subterraneum*)

In een voedselarm grasland nabij de oever van de Lange Vlieter tussen Heel en Beegden werden in de zomer van 2011 meer dan 25 exemplaren van deze soort aangetroffen (191,4 - 355,6, 2011, J. Slurink, PRV). Afgezien van één waarneming in een wegberm te Nederweert-Eind als 'bermgraszaad-adventief' (CORTENRAAD & MULDER, 2006) is deze in Nederland buiten Zeeland uiterst zeldzame klaver alleen gevonden langs de Maas nabij Grevenbicht als woladventief (CORTENRAAD, 1987; BLINK, 1997; FLORON, 2011) en nabij Mook (FLORON, 2011). De recente tweede vondst buiten het overstromingsgebied van de Maas geeft aan dat de Onderaardse klaver wellicht in Limburg aan het inburgeren is.

Brandpastinaak (*Pastinaca sativa urens*)

In de Rijkse Bemden ten westen van Swalmen (198.5-364.8, zomer 2010, G. Peeters, PRV) zijn tientallen exemplaren aangetroffen in open ruderaal vegetatie langs Maas. Ook op de steenberg Hendrik in de gemeente Brunssum (197,8 - 329,1, 20 september 2010, G. Peeters, PRV) werden tientallen exemplaren in een ruderaal begroeiing gevonden. Bij de zogeheten Stevol plas (direct ten zuiden van Stevensweert, 187-348, 29-07-2012, G. Peeters, PRV) werden tien exemplaren Brandpastinaak bloeiend waargenomen.

De nieuwe groeiplaatsen langs de Maas zijn waarschijnlijk ontstaan uit zaad afkomstig van andere meer zuidelijk gelegen standplaatsen. De plant komt al langer voor langs de oostkant van de Maas van Eijsden tot Itteren. Andere groeiplaatsen langs de Maas zijn beschreven in het boek "Maas in beeld" (KURSTJENS & PETERS, 2010) en genoemd in CORTENRAAD (1987) en in CORTENRAAD & MULDER (1997).

Knolribzaad (*Chaerophyllum bulbosum*)

In Oost-Maarland werden op de hoge Maasoever in een bloemrijke ruigte meer dan 20 exemplaren aangetroffen (176-311, augustus 2012, J. Cortenraad).

Deze plant is vrij algemeen in het oostelijke deel van het Rijngebied, waar ze op soortgelijke plaatsen groeit. In Limburg is het altijd een grote zeldzaamheid geweest. Voor de periode 1950-1980 is de soort vermeld voor één uurhok vlak ten noorden van Venlo en voor de periode ná 1980 is er één waarneming voor een locatie aan de oostzijde van de Maas in het zuidelijk deel van Maastricht (FLORON, 2011).

FIGUUR 3

Rode dophei (*Erica cinerea*) (foto: O.P.J.H. Op den Kamp).

FIGUUR 4

Dwergbloem (*Centunculus minimus*) (foto: J.C.M. Geraedts).

Rode dophei (*Erica cinerea*)

Op een zandtalud op de noordelijke afrit van de A73 naar de N271 tussen Swalmen en Reuver staan 13 nieuwe struikjes van Rode dophei [figuur 3] (202,7 - 364,2, juli 2010, P. Eenshuistra, PRV) samen met onder meer Struikhei (*Calluna vulgaris*) en Veelbloemige veldbies (*Luzula multiflora*).

De bij de vorige ronde van de provinciale vegetatiekartering door G. Peeters ontdekte en door de stichting IKL onderhouden groeiplaats in een naaldbos en in een perceel Amerikaanse eiken (*Quercus rubra*), telt inmiddels meer dan honderd exemplaren (202,3 - 363,2) (CORTENRAAD, 1989; CORTENRAAD & MULDER, 1999). Liggend hertshooi (*Hypericum humifusum*) doet het daar ook goed.

Dwergbloem (*Centunculus minimus*)

In een zeer soortenrijk, afgeplagd en zandig terrein met een zeer ijle grasvegetatie in het Keversbroek werd op een oppervlakte van ongeveer twee vierkante meter een populatie van meer dan 25 exemplaren van deze zeer zeldzame soort aangetroffen (185,5 - 360,2, 2010, J. Slurink, PRV). In de Schoorkuilen bij Nederweert (182-363, september 2012, G. Peeters) zijn in een hersteld ven twee groeiplaatsen met 30 en meer dan 120 exemplaren van Dwergbloem [figuur 4] gevonden.

De melding van de groeiplaats in het Keversbroek geeft aan dat de populatie die in 2007 werd gevonden door A. Frencken en G. Peeters (CORTENRAAD & MULDER, 2010) zich vrij goed handhaaft. Dat de soort nu ook in de Schoorkuilen bij Nederweert in een hersteld ven is gevonden, doet vermoeden dat zaden ervan wellicht verplaatst zijn met de machines gebruikt bij venherstel of met een maaimachine. CORTENRAAD & MULDER (2008) geven meer informatie over oude en

nieuwe groeiplaatsen in Zuid-Limburg. De soort gedijt daar niet alleen in zandige natte laagten of op venoeveren (bijvoorbeeld langs een zijtak van de Roode Beek bij Schinveld en op de Brunsummerheide (FLORON, 2011)), maar ook op periodiek vochtige tot natte plekken op open lössgrond.

Hopwarkruid (*Cuscuta lupuliformis*)

Op een stenige dijk net ten oosten van de Maascentrale bij Haelen werd in het struikgewas een grote populatie van deze soort aangetroffen, samen met Groot warkruid (*Cuscuta europea*) (196,2 - 359,3, 2010, J. Slurink, PRV).

Deze soort die langs de Waal vrij veel gevonden wordt is langs de Maas zeldzaam. In het Limburgse Maasdal is ze onder meer recent bij Heijen en Rijkkel gevonden (waarneming.nl).

Summary

ON THE FLORA OF LIMBURG – PART 49

This article lists and discusses new recordings of rare plant species in the Dutch Province of Limburg. Two species are described which are currently settling in the province: *Vicia pannonica* and *Trifolium subterraneum*. The finding of *Ceratophyllum submersum* is remarkable because it is normally found in coastal habitats. For two species – *Pastinaca urens ssp urens* and *Trifolium subterraneum* – which in Limburg have exclusively or nearly exclusively been found along the river Meuse in recent years – locations elsewhere in Limburg are documented. The remaining species are rare or very rare; three of them typically occur in wet biotopes (*Ludwigia palustris*, *Centunculus minima* and *Cladium mariscus*), two in grassland or ruderal vegetations (*Chaerophyllum bulbosum* and

Cuscuta lupuliformis) and one is typically found in heathland vegetations on sandy or gravel-rich soils (*Erica cinerea*).

Literatuur

- BLINK, E. N., 1997. Atlas van de Zuid-Limburgse Flora, 1980-1996. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Roermond.
- CORTENRAAD, J.H.P., 1986. Uit de flora van Limburg, aflevering 23. Natuurhistorisch Maandblad 75 (8): 139-140
- CORTENRAAD, J.H.P., 1987. Uit de flora van Limburg, aflevering 25. Natuurhistorisch Maandblad 76 (3): 52-55.
- CORTENRAAD, J.H.P., 1987. Uit de flora van Limburg, aflevering 27. Natuurhistorisch Maandblad 76 (8): 154-156
- CORTENRAAD, J.H.P., 1989. Uit de flora van Limburg, aflevering 31. Natuurhistorisch Maandblad 78 (4): 60-63.
- CORTENRAAD, J.H.P. & T.J.D. MULDER, 1997. Uit de flora van Limburg, aflevering 39. Natuurhistorisch Maandblad, 86(1):15-18.
- CORTENRAAD, J.H.P. & T.J.D. MULDER, 1999. Uit de flora van Limburg, aflevering 40. Natuurhistorisch Maandblad, 88(2):36-39.
- CORTENRAAD, J.H.P. & T.J.D. MULDER, 2006. Uit de flora van Limburg, aflevering 45. Natuurhistorisch Maandblad 95(12):269-273.
- CORTENRAAD, J.H.P. & T.J.D. MULDER, 2008. Uit de flora van Limburg, aflevering 46. Natuurhistorisch Maandblad 97(10):199-202.
- FLORON, 2011. Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora. Stichting Floron, Nijmegen.
- KURSTJENS, G. & B. PETERS, 2010. Project Maas in Beeld. Kurstjens Ecologisch Adviesbureau / Bureau Drift, Beek-Ubbergen/Bergen Dal.
- MEIDEN, R. VAN DER, 2005. Heukels' Flora van Nederland. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.
- WESTHOFF, V., P.J.J. VAN DEN MUNCKHOF & J.H.J. SCHAMINEE, 1991. *Ludwigia palustris* (L.) Elliot in Nederland. Natuurhistorisch Maandblad, 80(5): 87-94.